

І. Ю. Худецький, О. Я. Маначинський

Біологічна зброя

БІОЛОГІЧНА ЗБРОЯ – різновид зброї масового ураження, дія якої ґрунтується на використанні хвороботворних властивостей мікроорганізмів, спроможних розмножуватися в рослинах, в організмах людей, тварин і викликати масові захворювання. До Б. з. належать зброя, обладнання або засоби доставки, спеціально призначені для застосування біол. агентів або їхніх токсинів на війні чи у ворожих цілях. До тех. засобів доставки належать ракети, бомби, снаряди, міни, різноманітні мех. генератори, а також контейнери із зараженими переносниками (блохи, кліщі, комарі та ін.). Бактеріол. засобами є віруси, бактерії, грибки, рикетсії і токсичні продукти їхньої життєдіяльності, які передаються через заражених носіїв (комах, гризунів) або можуть застосовуватися як суспензії та порошки в боєприпасах. Бактеріологічно зараженими хвороботвор. мікроорганізмами можуть бути призем. прошарок повітря та місцевість у результаті застосування супротивником Б. з. з метою викликати мас. захворювання людей, тварин і рослин. Характер бактеріол. зараження залежить від засобів і часу застосування Б. з., виду й концентрації рецептур, що використовуються, напрямку й глибини поширення бактеріол. аерозолу в уразливих концентраціях, розмірів і кордонів зараж. р-нів, стійкості рецептур і збудників у зовн. середовищі, ступеня готовності військ до захисту від Б. з., наявності й ефективності засобів захисту та ін. чинників. Висока бойова ефективність Б. з. зумовлена малою дозою, що інфікує, можливістю таєм. застосування на великих тер., важкістю індикації, вибірковістю дії (тільки на людину, на певний вид тварин тощо), сильним психол. впливом, великим обсягом і складністю робіт, спрямованих на ліквідацію наслідків при одночас. мас. надходженні інфекц. хворих. Б. з. – один із найжорстокіших за своїми наслідками засобів ведення війни. Застосовувати Б. з. намагалася Німеччина під час 1-ї світової війни шляхом зараження коней збудником сапу. Незважаючи на заборону Б. з. Женев. протоколом 1925, перед 2-ю світ. війною фашист. Німеччина і Японія готувалися застосувати її, що було розкрито на Нюрнбер. (1946) і Хабаров. (1949) суд. процесах над військ. злочинцями. Після 2-ї світової війни були неодноразові звинувачення одних країн на адресу інших про застосування Б. з. Напр., Рад. Союз, Пн. Корея та Китай звинувачували США в застосуванні Б. з. під час Корей. війни. Сх.-європ. країни звинувачували Велику Британію в застосуванні Б. з. в Омані 1957. Китай. уряд звинуватив США у виникненні епідемії холери в Гонконзі 1961. Бразил. землевласники 1970 звинувачувалися у навмисному інфікуванні індіанських

племен у бас. Амазонки задля загарбання їхніх земель. Б. з. розробляли також в Іраку, США, СРСР. 16 грудня 1972 ГА ООН ухвалила Конвенцію про заборону Б. з., що набрала чинності 1975. Конвенція також забороняє накопичення ін. біол. агентів або токсинів, незалежно від їхньої природи та способів виробництва, таких видів і в таких кількостях, які не відповідають потребам проведення профілакт., захисних та ін. заходів у мирних цілях. Б. з. заборонено застосовувати проти людей, тварин, рослин.

Для вдосконалення Б. з. використовуються досягнення ген. інженерії. У травні 1986 Міністерство оборони США у доповіді Комітету палати представників Конгресу США підтвердило, що завдяки методам ген. інженерії бактеріол. війна стає ефектив. варіантом бойових дій. Будь-який прорив однієї країни в цій галузі розглядається іншими як потенц. загроза їхній нац. безпеці. Особливо небезпеч. при виникненні бактеріол. війни будуть нові, невідомі медицині інфекц. захворювання (напр., вірусна хвороба SARS – нетипова пневмонія). Засоби й методи захисту від них доведеться створювати уже під час ведення бойових дій. Широке застосування Б. з. може призвести до загибелі всього живого на планеті. Проблемою сьогодення стала можливість використання цієї зброї в локал. конфліктах та терористами. Нині гостро стоїть питання про запобігання поширенню Б. з. в країнах, які її раніше не мали. Це не менш важливе завдання, ніж нерозповсюдження ядер. зброї. Україна була країною-співавтором проекту Конвенції про заборону розробки, виробництва, накопичення запасів бактеріол. і токсичної зброї та про їх знищення, є її повноправною державою-учасницею й суворо дотримується своїх зобов'язань відповідно до цієї Конвенції.

Рекомендована література

1. Химическое и бактериологическое оружие и последствия его возможного применения. Москва, 1970;
2. Бактериологическое оружие и защита от него. Москва, 1971;
3. Медико-санитарные аспекты применения химического и бактериологического оружия. Женева, 1972;
4. Бабуров В. Конвенция о запрещении бактериологического оружия // Междунар. жизнь. 1986. № 12;
5. Защита от оружия массового поражения. Москва, 1986;
6. Мясников В. В. Защита от оружия массового поражения. Москва, 1989.

Бібліографічний опис:

Біологічна зброя / І. Ю. Худецький, О. Я. Маначинський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-35305>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).